

Rikostuomion purkamisen saattaminen täytäntöönpanoviranomaisen tietoon

ASIAN VIREILLETULO

Oikeuskanslerinvirastoon verkkosivuilla niitä koskevan palautteen antamista varten olevalle lomakkeelle on 20.2.2020 laadittu nimetön kirjoitus, jossa on pyydetty välittämään oikeuskanslerinviraston kirjaamoon ja oikeuskanslerille tieto hovioikeuden 10.7.2017 antamasta päätöksestä, jolla se oli osittain purkanut antamansa rikostuomion ja palauttanut asian käräjäoikeuteen rangaistuksen mittaamista varten. Viestissä on ilmoitettu, että hovioikeuden ratkaisukokoonpano ei ollut ilmoittanut ratkaisustaan Rikosseuraamuslaitokselle.

SELVITYS

Alustavana selvityksenä asiasta hankittiin käräjäoikeuden 26.2.2016 rikosasiassa antama tuomio ja sitä koskeva hovioikeuden 10.1.2017 antama tuomio. Lisäksi hankittiin samaan asiakokonaisuuteen liittyvä hovioikeuden 10.7.2017 antama tuomion purkua koskeva päätös, käräjäoikeuden tuomio 4.2.2020 sekä hovioikeuden 6.7.2020 antama päätös.

Pyysin hovioikeuden presidenttiä toimittamaan hovioikeuden menettelyn tutkimiseksi tarpeellisen selvityksen ja antamaan siitä lausuntonsa. Lisäksi pyysin häntä hankkimaan käräjäoikeudelta selvityksen siitä, että käräjäoikeus oli ratkaissut sen käsiteltäväksi rangaistuksen mittaamista varten palautetun, käräjäoikeudessa 27.4.2018 vireille tulleen, asian vasta 4.2.2020 ja varasin hänelle mahdollisuuden antaa käräjäoikeuden menettelystä lausuntonsa.

Hovioikeuden presidentti on 19.4.2021 antanut lausuntonsa ja toimittanut kerrotuin tavoin pyydetty selvitykset. Selvitykseen sisältyy hovioikeuden hovioikeudenneuvoksien A:n, B:n ja C:n 8.3.2021 päivätty selvitys ja käräjäoikeuden käräjätuomari D:n 15.2.2021 päivätty selvitys.

Asiassa on kerrotun jälkeen vielä hankittu korkeimman oikeuden 17.4.2018 asiassa antamat päätökset ja pyydetty Rikosseuraamuslaitokselta tuomitun vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevat tiedot.

RATKAISU

1 Hovioikeuden menettely

1.1 Oikeusohjeita

Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain 1 §:n mukaan rangaistusten täytäntöönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpanoa varten on oikeusministeriön alainen Rikosseuraamuslaitos, jonka toimialueena on koko maa.

Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan Oikeusrekisterikeskus on oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva virasto, jonka tehtävänä on toimia ministeriön hallinnonalan tietojärjestelmien ja rekisterien rekisterinpitäjänä sekä välittää hallinnonalan viranomaisten ilmoittamia tietoja muille viranomaisille.

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain (372/2010) 6 §:n mukaan tuomioistuimen on salassapitosäännösten estämättä talletettava tekemänsä ratkaisu tai tiedot sen lopputuloksesta oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään sekä tehtävä siihen ratkaisemastaan asiasta ne merkinnät, jotka ovat välttämättömiä sille laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi taikka toimitettava edellä tarkoitetut tiedot Oikeusrekisterikeskukselle muulla tavalla tietojärjestelmään merkitsemistä varten tai tietojen välittämiseksi toiselle viranomaiselle. Mainitsen, että laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä on kumottu 1.1.2021 alkaen voimaantulleella lailla oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta (955/2020), jonka 2 luvun 6 §:ssä tuomioistuimille on edelleen säädetty vastaavanlainen ilmoitusvelvollisuus.

Vankeuslain 1 luvun 4 §:n 1 momentin nojalla vankeustuomioiden täytäntöönpanosta vastaa Rikosseuraamuslaitoksen valtakunnallinen täytäntöönpanoyksikkö. Lain 4 luvun 2 §:n mukaan vangin ottaminen vankilaan perustuu 2 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun täytäntöönpanokirjaan ja tuomion täytäntöönpanemiseksi annettuun ilmoittautumismääräykseen tai etsintäkuulutukseen. Lain 2 luvun 1 a §:n 1 momentin mukaan tuloste oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä toimii tuomion täytäntöönpanokirjana. Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimen on talletettava täytäntöönpanokirjaa varten tarpeelliset tiedot oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Pykälän 4 momentin mukaan merkinnän tekemiseen ja tietojen toimittamiseen sovelletaan, mitä oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetussa laissa (372/2010) ja sen nojalla säädetään.

Oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 22 §:n mukaan hovioikeuden ratkaisu, jonka osalta muutoksenhakuun tarvitaan valituslupa, pannaan täytäntöön niin kuin lainvoimaisen tuomion täytäntöönpanosta on säädetty.

1.2 Tapahtumatiedot käytettävissä olevan selvityksen perusteella

Vastaaja tuomittiin käräjäoikeudessa 26.2.2016 asiassa 3 vuoden 1 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Käräjäoikeus totesi tuomiossaan, että oikeudenmukainen rangaistus kysymyksessä olevasta teosta oli 4 vuotta 4 kuukautta vankeutta. Käräjäoikeus otti kuitenkin rangaistusseuraamuksessa huomioon vastaajalle aiemmin tuomitut ehdottomat vankeusrangaistukset.

Vastaaja valittiin tuomiosta hovioikeuteen. Käräjäoikeuden tuomioon tyytynyt syyttäjä vaati pääkäsittelyssä, että hovioikeus oikaisee käräjäoikeuden tuomiota ja korottaa rangaistusta tai palauttaa asian rangaistuksen mittaamisen osalta käräjäoikeuteen. Syyttäjän vaatimus perustui siihen, että käräjäoikeuden antaman tuomion jälkeen hovioikeus oli 26.10.2016 tuomiolla kumonnut vastaajalle 30.6.2015 tuomitun 1 vuoden 10 kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen, jonka käräjäoikeus oli ottanut huomioon rangaistusta lieventävänä tuomiona.

Hovioikeus jätti 10.1.2017 antamalla tuomiolla syyttäjän vaatimuksen rangaistuksen korottamisesta tutkimatta ja hylkäsi syyttäjän vaatimuksen asian palauttamisesta käräjäoikeuteen. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota. Asian ovat ratkaisseet hovioikeudenneuvokset A, B ja C.

Hovioikeuden 10.1.2017 antaman tuomion tultua lainvoimaiseksi syyttäjä vaati hovioikeuteen toimittamassaan hakemuksessa, että se oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 9 §:n nojalla purkaa 10.1.2017 antamansa tuomion siltä osin kuin rangaistusta määrättäessä on otettu huomioon

käräjäoikeuden 30.6.2015 antama tuomio ja oikaisee tuomiota oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 14 a §:n 2 nojalla.

Hovioikeus purki 10.7.2017 antamallaan päätöksellä hovioikeuden 10.1.2017 antaman tuomion siltä osin kuin rangaistusta määrättäessä oli otettu huomioon käräjäoikeuden 30.6.2015 antama tuomio. Hovioikeus palautti asian rangaistuksen mittaamisen osalta käräjäoikeuteen, jonka tuli päätöksen saatua lainvoiman ottaa asia uudelleen käsiteltäväkseen ilman aiheetonta viivytystä. Asian ovat hovioikeudessa ratkaisseet jälleen hovioikeudenneuvokset A, B ja C.

Vastaaja pyysi korkeimmalta oikeudelta valituslupaa asiassa. Korkein oikeus ei 17.4.2018 myöntänyt valituslupaa asiassa, vaan hovioikeuden päätös jäi pysyväksi.

Käräjäoikeudessa asia kirjattiin vireille tulleeksi 27.4.2018. Käräjäoikeus antoi asiassa 4.2.2020 tuomion, jossa vastaaja tuomittiin 3 vuoden 7 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Puheenjohtajana asiassa on toiminut Helsingin käräjäoikeuden kärjätuomari D.

1.3 Arviointi

Hovioikeudessa asian ratkaisseet hovioikeudenneuvokset A, B ja C ovat selvityksessään myöntäneet asiassa tapahtuneen inhimillisestä erehdyksestä aiheutuneen virheen. He ovat tuoneet esille, että kyse on ollut varsin poikkeuksellisesta tilanteesta, jossa tuomion purku- ja oikaisuhaemus on tullut hovioikeudessa käsiteltäväksi syyttäjän vireille panemana hakemusasiana. Hovioikeuden päätökseen ei sen vuoksi ollut liittynyt rikosasioiden niin sanottua Ritu-jakelua, jota käytettäessä päätös olisi ilman muita toimenpiteitä tietoteknisesti mennyt Rikosseuraamuslaitoksen tietoon.

Hovioikeudenneuvokset ovat vedonneet puolustukseen siihen, että hovioikeuden tuomarin käsiteltävänä olevien juttujen määrä sallii vain rajallisen määrän aikaa käytettäväksi yhtä juttua kohden. Vähättelettä henkilökohtaisen vapauden merkitystä perusoikeutena he ovat todenneet, ettei asiassa vastaaja ollut kärsinyt heidän laiminlyöntinsä seurauksena ylimääräistä vapaudenmenetystä, koska hänelle vuonna 2020 tuomittua rangaistusta täytäntöönpannaessa siitä vähennetään hänen 28.5.2017-19.4.2018 suorittamansa 327 päivää.

Hovioikeudenneuvokset ovat tuoneet vielä esiin näkemyksensä, että heidän virheensä on sen vahingollisuus huomioon vähäinen ja tapahtunut inhimillisestä erehdyksestä. He ovat kerrotun vuoksi pyytäneet, että asia ei antaisi aihetta toimenpiteisiin. Selvityksestä ei ilmene, että päätöksen jakelu olisi vastuutettu jonkun päätöskokoonpanoon kuuluneen jäsenen tehtäväksi.

Hovioikeuden presidentti on todennut lausunnossaan muun ohella, että hovioikeuden sisäisessä käytössä olevassa käsikirjassa on ohjeistettu ratkaisujäljennöksen toimittamisesta vankilaan silloin, kun asia koskee vangittua. Hän on todennut samoin kuin hovioikeudenneuvokset, että tyypillisesti Rikosseuraamuslaitos saa tarvitsemansa tiedot Ritu-järjestelmän jakelutoiminnan avulla. Koska asia kuitenkin oli tullut vireille hakemusasiana, ei sitä ollut käsitelty Ritu-järjestelmässä.

Totean, että hovioikeus on asiassa laiminlyönyt huolehtia siitä, että Rikosseuraamuslaitos sai tiedon tuomion osittaisesta purkamisesta asiassa, jossa vastaaja oli ollut suorittamassa kyseiseen tuomioon perustunutta vankeusrangaistusta. Asia oli tullut Rikosseuraamuslaitoksen tietoon vasta sen saatua tiedon siitä, että korkein oikeus ei 17.4.2018 antamallaan päätöksellä ollut myöntänyt vastaajalle asiassa valituslupaa ja että se oli määrännyt kärjäoikeuden ilman aiheetonta viivytystä omasta aloitteestaan ottamaan asian uudelleen käsiteltäväksi.

Asiassa vastaaja ei käytettävissäni olevan selvityksen perusteella joutunut suorittamaan ylimääräistä vankeusrangaistusta hovioikeuden virheellisen menettelyn seurauksena. Hovioikeuden menettelyä arvioidessani olen lisäksi antanut merkitystä sille, että hovioikeus ei ollut purkanut asiassa annettua tuomiota kokonaisuudessaan.

Edellä kerrotusta huolimatta pidän hovioikeuden laiminlyöntiä hyvin vakavana. Se, ettei ehdottoman vankeusrangaistuksen sisältävän tuomion purkamisesta välity tietoa täytäntöönpanoviranomaiselle, aiheuttaa vastaajalle vaaran aiheettomasta vapaudenmenetyksestä ja vaarantaa siten hyvin olennaisella tavalla vastaajan oikeusturvaa. Vaikka asia on ollut hovioikeuden selvityksessä esiin tuodulla tavalla laadultaan harvinainen, niin toisaalta juuri asian poikkeuksellisuuden vuoksi olisi asiassa voinut olettaa hovioikeudenneuvosten jopa korostuneesti kiinnittäneen huomiota päätöksen asianmukaiseen jakeluun.

2 Kärjäoikeuden menettely

Asiassa hankitusta asiakirjaselvityksestä ilmeni, että kärjäoikeus oli ratkaissut sen käsiteltäväksi rangaistuksen mittaamista varten palautetun, kärjäoikeudessa 27.4.2018 vireille tulleen, asian vasta 4.2.2020. Edellä selostetuin tavoin laajensin omasta aloitteestani asian tutkinnan koskemaan kerrotun vuoksi hovioikeuden menettelyn ohella myös kärjäoikeuden menettelyä asiassa.

Asian puheenjohtajana toimineen kärjätuomari D:n selvityksestä käy ilmi asian ratkaisemisen viivästyksen aiheutuneen siitä, ettei kärjäoikeudella sen enempää kuin vastaajan avustajalakaan ollut ollut käytettävissään vastaajan yhteystietoja ja että vastaajaa ei D:n selvityksessään esiin tuomista yrityksistä huolimatta ollut saatu haastettua asiassa toimitettaviksi määrättyihin

istuntoihin. Minulla ei ole D:n selvityksessään asiasta esiin tuomaan nähden perusteita todeta hänen tai käräjäoikeuden menetelleen asiassa lainvastaisesti tai laiminlyöneen velvollisuuksiin.

3 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Hovioikeuden hovioikeusneuvokset A, B ja C ovat edellä kohdassa 1.3 arvioimallani tavalla huolimattomuuttaan laiminlyöneet velvollisuutensa huolehtia siitä, että Rikosseuraamuslaitos saa tiedon heidän antamastaan päätöksestä, jolla vankeusvangin rangaistustuomio oli osittain purettu ja asia palautettu käräjäoikeuteen rangaistuksen mittaamista varten.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aihetta syytteen nostamiseen.

Annan A:lle, B:lle ja C:lle laiminlyönnistään huomautuksen.

Edellä kohdassa 2 esittämäni arvion mukaisesti käräjäoikeuden menettely asiassa ei anna aihetta toimenpiteisiin.

Lähetän päätökseni tiedoksi hovioikeuden presidentille ja käräjäoikeuden laamannille.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Juho Lehtimäki